

Poslední monografie Ally Vladimirovny Zločevské

Na konci února dorazila do Olomouce monografie Ally Vladimirovny Zločevské *Эволюция мистической метапрозы В. Набокова (В. Сирина)* s upřesňujícím záhlavím *Русскоязычный период* (Moskva, ALMAVEST, 2021). Je to poslední z řady autorčiných monografií poslední let o mystické metapróze ve světové literatuře, ve se vedle sebe ocitly tři mimořádné osobnosti světové literatury: Herman Hesse, Vladimir Nabokov a Michail Bulgakov. V poslední monografii Alla Vladimirovna metodologicky navazuje na předchozí úvahy o mystickém aspektu evropského románu a zvláště na pasáže o trojrozměrném chápání reality, které se promítá do fikční reality tohoto typu románu. Vychází tak z koncepce V. E. Alexandrova, který pokládá transcendentní dominantu v románech Nabokova za natolik stěžejní, že je možné ji pokládat za jednotící princip při vytváření struktury epického tvaru. Tímto úhlem pohledu je vytvořen základní předpoklad pro čtení textů V. Nabokova ve smyslu metaliteratury a metafyziky, ve smyslu prosakování jiných světů, jiných realit do fikčního románového prostoru. Nabokovovy prózy jsou, podle autorky, interakcí metaliteratury a metafyziky, která čerpá ze vzájemného prostupování a oboustranného doplňování výchozích textových alternativ. Metaprózu chápe A. V. Zločevská jako estetiku prostupování tří fikčních úrovní: fyzické, metafyzické a kreativně-metaliterární. Z tohoto pohledu jsou nahlíženy také ruskojazyčné romány Vladimira Nabokova-Sirina, které jsou svojí koncepcí a samotnou podstatou v příkrém rozporu s koncepcemi tradičně pojímaného realistického umění, neboť, podle Nabokova, nelze v žádném případě hovořit o objektivní realitě a slovo „realita“ nelze psát jinak než s uvozovkami.

Na „ruské“ období Vladimira Nabokova nahlíží A. V. Zločevská jako na jistou estetickou laboratoř, v níž Nabokov rozehrává řadu románových postupů, které se stanou trvalou součástí jeho poetiky. Autorka zastává názor, že jde o různé varianty tématu *oběti* (*Защита Лужина*), různé podoby zamýšleného hrdinského činu, nebo rozhodnutí jednat ve prospěch nesmrtelného

---

dobra (Подвиг). Jsou nastoleny otázky o *hříchu, zradě, smrti, o průhledech do onoho světa (Приглашение на казнь)*. Autorka připomíná tematické varianty podvodníků a ďábelkých tvůrců (*Камера обскура, Отчаяние*) i pozici básníků a vědců, pracujících s kouzlem rozmanitosti světa (*Дар*). Autorka předkládá ruskojazyčné období Nabokovova románu jako neustálý dialog mezi kreativností a pseudouměním, ovšem inteligentním, někdy však zvráceným a přecházejícím do ďábelské geniality. Především pak Nabokov zdůrazňuje individualitu tvůrce s jeho osobitostým pohledem na svět.

A. V. Zločevská dochází k závěru, že mystický metaromán V. Nabokova-Sirina, jeho vnitřní forma a poetika se vyvíjejí na principu spirály. Vychází z Nabokovovy myšlenky, že spirála je vyšší, duchovní forma kruhu. Spirála se vysvobodí z roviny horizontály a nabude živou, prostorově trojrozměrnou podobu. A. V. Zločevská vnímá evoluci románového tvaru ruskojazyčného V. Nabokova-Sirina na základě paralely spirály a jejího přechodu do vyšších úrovní fikční reality, v níž mají své místo mystika a přerod románu v metaromán. V této souvislosti je věnována pozornost roli autora, způsobům vyjádření autorské pozice v textu a jeho přítomnosti ve fikční realitě. V těchto pasážích monografie se pozornost soustřeďuje na autora, jeho masky, vypravěče a hrdiny. V této souvislosti věnuje monografie pozornost i čtenáři a jeho nutné spoluúčasti na autorské textové hře, která má v Nabokovově románu velké množství variant. Herní románový princip se rodí v prostředí Nabokovova pobytu „mimo Rusko“, především v Berlíně a potom dál ve Francii.

Dále jsou zdůrazněny různé varianty autorského narativu a „druhého hlasu“, přítomnost „jakoby“ autora ve fikční realitě románu (*Дар, Отчаяние, Приглашение на казнь, Защита Лужина*). Dále je evoluční spirála románu nahlížena na pozadí estetické kreativity Vladimira Nabokova a v této souvislosti jsou posuzovány motivy snové reality, šachové hry a její přerod do šachově uspořádané kompozice, motivy otce a znovuzrození, chronotopu a prosazování se trojrozměrných souvislostí do časoprostorových rovin.

Autorka dochází k závěru, že předložená metoda čtení románů V. Nabokova jako textů mystické metaprózy (trojrozměrná struktura – empirická, metafyzická, kreativně-metaliterární), umožňuje odlišení Nabokovovy estetiky od oblasti textů modernismu a postmodernismu. Potud text monografie.

Bohužel, už nikdy nebude možné kolegiálně a v dobré atmosféře diskutovat s Allou Vladimirovnu Zločevskou o otázkách, které nás v souvislosti s poslední monografií napadají. Byly by to oblasti problémů spojených s otázkami, zda se román (který je velmi rozmanitý a potenciálně připravený na jakákoli témata a jejich hloubku) může proměnit na svou mystickou variantu pouze na základě dominujícího mystického tématu a zda má dominující téma sílu proměnit román v metaromán a proměnit svoji strukturu do

---

jiného žánrového uspořádání. Nabízely by se otázky poměru mezi autorem a vypravěčem, mezi autorem a textem, obecné otázky o roli čtenáře Nabokovových textů a o možnostech jeho interpretace. Určitě by zazněly úvahy, zda je možné hovořit o evoluci románu V. Nabokova, zda nejde jen o různé romány s různými strukturními prioritami. Vznegli bychom dotazy, jak do koncepcie mystického románu zapadá Nabokovova parodie a ironie a jejich role při konstituování románového žánru. Určitě bychom s Allou Vladimirovnu diskutovali o hranicích mezi modernismem a postmodernismem a o otázce možného výsadního postavení textů mystické metaprózy mezi jinými stále živými texty, v nichž probíhá neustálé významové dění, proměna a generování stále nových a nečekaných významů.

Ale tyto otázky už paní Alle Vladimirovně Zločevské nelze položit. Její kniha je definitivně uzavřena a bude zařazena do knihovny o Nabokovovi, a to mezi jeho největší vykladače a znalce.

Dovolím si na památku paní Ally Vladimirovny Zločevské připojit několik slov, a to nejen proto, že byla v redakční radě našeho časopisu *Rossica Olomucensia*.

Paní Alla Vladimirovna Zločevská nás navždy opustila. Stalo se to 2. května 2022. Odešla významná vědecká osobnost Filologické fakulty Moskevské státní univerzity, doktorka věd, naše redakční kolegyně a dobrý člověk. Zemřela po nedlouhé nemoci a zanechala po sobě více než 200 vědeckých prací o ruské literatuře 19. a 20. století, včetně pěti monografií. Ne všichni vědí, že Alla Vladimirovna dosáhla vědeckých úspěchů nejen díky svému talentu a celoživotnímu pracovnímu úsilí, ale i navzdory nepřízni osudu, který ji po prodělání dětské obrny navždy upoutal k invalidnímu vozíku. Přes všechny životní nepřízně byla laskavým člověkem, nezatrpkla a byla k lidem okolo vnímavá a neobyčejně přátelská. Měla originální vhled do literatury, který uplatnila ve svých studiích časopiseckých i monografických knižních pojednáních. Pod vedením prof. K. I. Tuňkina obhájila na začátku osmdesátých let minulého století diplomovou práci o F. M. Dostojevském, a to, jistým způsobem, předurčilo její celoživotní literárněvědnou orientaci. Celý profesionální život Ally Vladimirovny byl spjat s filologií a vědeckou fakultní laboratoří, která je orientována na výzkum ruské literatury v současném světě. Od začátku své životní vědecké dráhy se soustavně zabývala komparativními studii, které protínaly ruskou, českou a slovenskou literaturu. Psala o české a slovenské rusistice a velmi živě se zajímala o rusistické dění v Brně, Olomouci či Nitře. Publikovala stati, připravovala konferenční příspěvky, vytvářela bibliografie a recenzovala vědecké dění v české a slovenské rusistice. Udržovala blízké vědecké kontakty s brněnskou prof. D. Kšicovou, prof. I. Pospíšilem či nitranským rusistou prof. A. Červeňákem. Do posled-

---

ních dnů byla v kontaktu i s olomouckou rusistikou, byla v redakční radě časopisu *Rossica Olomucensia*.

Její vědecký záběr byl obdivuhodný a celý život se rozšiřoval. Její doménou byla ruská literatura XX. století v celém jejím rozmanitém spektru. Její doktorská disertace *Художественный мир В. Набокова и русская литература XIX в.: генетические связи, типологические параллели и оппозиции* (2002) a monografie *Художественный мир Владимира Набокова и русская литература XIX века* (2002) tuto pestrost dokládají od prvopočátku jejího vstupu na pole mezinárodně respektované literární vědy. V poslední době se intenzivně věnovala mystické próze v evropské a světové literatuře. Vrcholem tohoto usilování se stala monografie *Три лика мистической метапрозы XX в.: Г. Гессе – В. Набоков – М. Булгаков* (2016) a *Мистическая метапроза XX века: генезис и метаморфозы (Герман Гессе – Владимир Набоков – Михаил Булгаков)* (2019). Za poslední z této řady knih byla oceněna Moskevskou státní univerzitou.

Dalším velkým tématem Ally Vladimirovny byla ruská emigrace. Emigrací se zabývala od začátku devadesátých let 20. století. Pro jedinou syntetickou knihu a univerzitní učebnici v Rusku o ruské emigraci *История литературы русского зарубежья (1920-е – начало 1990-х гг.)* (2011) napsala dvě kapitoly: *Поэзия эмиграции первой волны и Драматургия эмиграции первой волны*. Současně vydala knižní studijní texty poezie ze zmíněného období, byla to *Поэзия русского зарубежья*, (2016). Byla rovněž autorkou a členkou redakčního týmu bibliografických anotovaných rejstříků *Изучение русской литературы за рубежом. 1980-е годы (1995)* a *Изучение литературы русской эмиграции за рубежом (1920–1990-е гг.)* (2002).

Stati Ally Vladimirovny byly vydávány v prestižních časopisech jak ruských, tak i zahraničních. Byly to *Вопросы литературы*, *Русская литература*, *Вестник Московского университета. Серия 9. Филология*, *Филологические науки*, *Русская словесность*, *Studia Slavica Hungarica*, *Opera Slavica*, *Nová rusistica*, *Rossica Olomucensia* a jiné. Byla členkou redakční rady elektronického časopisu *Stephanos*, jemuž věnovala mnoho pracovního úsilí.

Poslední kniha Ally Vladimirovny dorazila do Olomouce na konci února 2022. Byla to monografie *Эволюция мистической метапрозы В. Набокова (В. Сирина). Русскоязычный период* (2021).

I na českých a slovenských univerzitách jsme zarmoucení odchodem Ally Vladimirovny Zločevské. Její lidský a vědecký příběh se uzavřel.

Paní Allo, bylo nám ctí s Vámi spolupracovat.

Za redakci časopisu *Rossica Olomucensia* a za všechny olomoucké kolegy
a kolegyně

Zdeněk Pechal

Daný text byl v upravené podobě poskytnut také brněnskému univerzitnímu časopisu *Opera Slavica*.
